

Παρουσίαση του Χριστόφορου Α. Πισσαρίδη από τον Κοσμήτορα της Σχολής Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης Καθηγητή Λούη Ν. Χριστοφίδη

Τα πανεπιστήμια του δυτικού κόσμου έχουν τις ρίζες τους σε μεσαιωνικά θρησκευτικά ιδρύματα και μοναστήρια, όπου το κύριο μέλημά τους ήταν η καταγραφή και διαχρονική συντήρηση της γνώσης, όπως αυτή οριζόταν τότε.

Με την Αναγέννηση, τη Βιομηχανική Επανάσταση και θρησκευτικά κινήματα που συνάδουν καλύτερα με τη δυναμικότητα της γνώσης και την εμπορική της αξιοποίηση, όπως αναλύεται από τον Richard Henry Tawney (*Religion and the Rise of Capitalism*, 1926), η γνώση αναδεικνύεται σε ένα ακόμα πιο πολύτιμο αγαθό. Τα πανεπιστήμια είναι τώρα οι κατεξοχήν χώροι παραγωγής και μετάδοσης γνώσης, διατηρώντας ταυτόχρονα το ρόλο τους ως θεσμοφύλακες της κεκτημένης γνώσης. Τα εργαστήρια και οι αίθουσες διδασκαλίας και συζήτησης είναι πλέον σημαντικοί χώροι σε όλα τα σύγχρονα πανεπιστήμια, μαζί με τις βιβλιοθήκες τους.

Η δημιουργία της γνώσης δεν περιορίζεται βεβαίως σε φυσικά φαινόμενα, διαφορετικά Σχολές Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης δεν θα υπήρχαν. Μαζί με την εισαγωγή της ατμομηχανής στη βιομηχανία, στην αρχή του 19ου αιώνα, έχουμε (σαν ένα παράδειγμα) και την εμφάνιση της έννοιας του συγκριτικού πλεονεκτήματος των Robert Torrens (*An Essay on the External Corn Trade*, 1815) και David Ricardo (*On the Principles of Political Economy and Taxation*, 1817), βάσει της οποίας το ελεύθερο εμπόριο υπερτερεί του προστατευτισμού. Μετά από μεγάλες επιστημονικά διαμάχες, στις οποίες ενεπλάκη και ο αιδεσιμότατος Thomas Malthus, το ελεύθερο εμπόριο επικράτησε.

Ένα αιώνα αργότερα, η Μεγάλη Ύφεση του 1929-33 οδήγησε σε άλλες συγκρούσεις ιδεών, ως προς το κατά πόσον υπάρχει, πώς εξηγείται, και εάν και πώς μπορεί να μειωθεί η ανεργία. Το βιβλίο του John Maynard Keynes (*The General Theory of Employment, Interest and Money*, 1936), ανέτρεψε εδραιωμένες ιδέες και επηρέασε για δεκαετίες τη σκέψη, τις πολιτικές κρατών, ακόμα και τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώθηκαν οι εθνικοί λογαριασμοί κρατών και η συλλογή μακροοικονομικών στατιστικών στοιχείων. Στο ίδιο βιβλίο, ο Keynes παρατήρησε ότι:

Οι ιδέες των οικονομολόγων και πολιτικών φιλοσόφων, τόσο όταν είναι ορθές, αλλά και όταν είναι λανθασμένες, έχουν περισσότερη επιρροή από ό,τι συνήθως αντιλαμβανόμαστε ... Είμαι βέβαιος ότι υπερβάλλουμε ως προς τη δύναμη των οικονομικών συμφερόντων σε σχέση με αυτήν των υποβοσκουσών ιδεών ... Αργά ή γρήγορα, για καλό ή για κακό, είναι οι ιδέες και όχι τα συμφέροντα που επικρατούν.

Με αυτές ακριβώς τις λέξεις έκλεισε το βιβλίο του ο Keynes. Εκτός από τη δύναμη των ιδεών, ο Keynes αναφέρθηκε και στην πιθανότητα ότι μια διαδεδομένη ιδέα μπορεί να είναι λανθασμένη. Δεν είναι, λοιπόν, καθόλου παράξενο ότι οι ιδέες του Keynes, όπως αυτές διαφαίνονται στο αινιγματικό του βιβλίο και όπως έχουν διαμορφωθεί από τους φοιτητές και οπαδούς του, έχουν υποστεί μεγάλες επιθέσεις. Δεχόμαστε, όμως, πλέον ότι η ανεργία σε ορισμένους χώρους και χρόνους συνιστά μεγάλο οικονομικό και κοινωνικό πρόβλημα. Τα ερωτήματα που παραμένουν συμπεριλαμβάνουν:

- Πώς δημιουργείται αρχικά η ανεργία;
- Πρόκειται για ένα φαινόμενο έλλειψης ισορροπίας;
- Μπορεί να εξηγηθεί σαν μια ανεπιθύμητη μεν αλλά κατανοητή σταθερή κατάσταση; Και, αν ναι,
- Ποιες είναι οι τριβές που τη διαιωνίζουν;

Πάνω σε αυτό το μεγάλο επιστημονικό πεδίο μάχης εστιάζεται η έρευνα του Καθηγητή Χριστόφορου Αντωνίου Πισσαρίδη. Θα προσπαθήσω, τώρα, να περιγράψω με απλό τρόπο αυτό το πεδίο.

Προτού η επιχείρηση, με τη συμβολή του εργάτη, παραγάγει το προϊόν της, πρέπει πρώτα να βρει το κατάλληλο άτομο. Αυτό είναι κάθε άλλο παρά απλό. Οι επιχειρήσεις και οι απαιτήσεις τους δεν είναι όλες οι ίδιες. Οι εργάτες και τα χαρακτηριστικά τους διαφέρουν. Η πληροφόρηση για τα δύο συμβαλλόμενα μέρη είναι ελλιπής και η αβεβαιότητα διάχυτη. Για να ξεπεραστούν αυτές οι τριβές, συνεπάγεται οικονομικό κόστος. Όσο ικανοί και να είναι οι επιστήμονες της περιοχής, δεν κατάφεραν να μοντελοποιήσουν αυτά τα περίπλοκα φαινόμενα με απλότητα. Η λύση, στην οποία ο Χριστόφορος Πισσαρίδης συνέβαλε ουσιαστικά, είναι αόριστη και μεταφορική, *The Matching Function*. Η απόδοση στην Ελληνική θα μπορούσε να είναι η Συνάρτηση Συμπράξεων. Εκατό ανοικτές θέσεις εργασίας και εκατό επίδοξοι εργάτες δεν θα καταφέρουν όλοι να συναντηθούν και να συμπράξουν στην παραγωγή εκατό, ας πούμε, μονάδων του προϊόντος. Όμως, όσο περισσότερες είναι οι ανοικτές θέσεις εργασίας και όσο περισσότεροι οι επίδοξοι εργάτες, τόσο περισσότερες θα είναι και οι συμπράξεις, η απασχόληση και η παραγωγή. Κάποιοι από εμάς θα θυμούνται τις προξενήτρες που έβρισκαν "το ταίρι" σου. Αυτός περίπου είναι και ο ρόλος της Συνάρτησης Συμπράξεων.

Το επόμενο βήμα στην ακαδημαϊκή αυτήν περιπέτεια ήταν η ενσωμάτωση της Συνάρτησης Συμπράξεων σε ένα μακροοικονομικό μοντέλο, που προσδιορίζει ενδογενώς το μισθό, τη στενότητα στην αγορά εργασίας, τον αριθμό θέσεων, καθώς και τον αριθμό και το ποσοστό των ανέργων. Το μοντέλο αυτό είναι γνωστό ως το *Search and Matching Model*, στην Ελληνική το Μοντέλο Αναζήτησης και Σύμπραξης. Στο υπόδειγμα αυτό η ανεργία εμφανίζεται σαν ένα

φαινόμενο ισορροπίας, που εξαρτάται από τις προαναφερθείσες τριβές και το γεγονός ότι οι συμπράξεις διαλύονται εξωγενώς. Στο μοντέλο, αργά ή γρήγορα, γάμοι που έγιναν εν Κανά της Γαλιλαίας, και αλλού, διαλύονται. Το μοντέλο αυτό ήταν η καρδιά της πρώτης έκδοσης του βιβλίου του Equilibrium Unemployment Theory, το 1990. Η λέξη Equilibrium, δηλαδή ισορροπία, ξεχωρίζει την προσέγγιση του Χριστόφορου Πισσαρίδη από άλλες προσεγγίσεις, κυρίως Γάλλων οικονομολόγων, οι οποίες δεν βασίζονται στην έννοια της ισορροπίας.

Η λέξη "θεωρία" προσδιορίζει, όμως, και τους όρους του επιστημονικού παιχνιδιού. Πώς, δηλαδή, αξιολογείται μια επιστημονική θεωρία. Το μοντέλο του 1990 περιείχε ιδέες, οι οποίες εκ των υστέρων, και με στοιχεία που παρουσιάστηκαν μετά το 1990, δεν έτυχαν πλήρους εμπειρικής υποστήριξης. Ακόμα και εδώ φταίνε οι Αμερικανοί (οικονομολόγοι). Ο επακολουθήσας διάλογος κατέληξε, το 1994, στη δημοσίευση δύο νέων άρθρων στο επιστημονικό περιοδικό Review of Economic Studies, (ένα από αυτά σε συνεργασία με τον Καθηγητή Dale Mortensen), όπου οι δομές των μοντέλων έγιναν πιο ρεαλιστικές. Το άρθρο με τον Dale Mortensen τιμήθηκε με το βραβείο του ερευνητικού κέντρου IZA της Γερμανίας, το 2005, και αναφέρεται σε εκατοντάδες επιστημονικές δημοσιεύσεις. Όταν ο Robert Hall, σε ένα γνωστό άρθρο του ("Employment Fluctuations with Equilibrium Wage Stickiness", The American Economic Review, March 2005), αναφέρεται στο μοντέλο DMP, το ακρώνυμο υπονοεί Diamond, Mortensen και Πισσαρίδη.

Η νέα έκδοση του βιβλίου του Equilibrium Unemployment Theory από το MIT Press, το 2000, ενσωματώνει την πρόοδο που έγινε κατά την ενδιάμεση δεκαετία και λαμβάνει υπόψη την ενδογένεια στην απόφαση διάλυσης συμπράξεων, καθώς και τη δυνατότητα ανάληψης νέας θέσης εργασίας, χωρίς απαραίτητα τη μεσολάβηση κάποιας περιόδου ανεργίας. Στο νέο αυτό περιβάλλον οι άνεργοι εξακολουθούν να αποτελούν μια ισόρροπη δεξαμενή, από την οποία, με κάποια πιθανότητα, θα ξεφύγουν, και στην οποία συνεχώς προστίθενται άτομα των οποίων οι συμπράξεις διαλύθηκαν. Η στάθμη της δεξαμενής και οι εμπλεκόμενες ροές, εντός και εκτός της δεξαμενής, αναλύονται σε ένα περιβάλλον γενικής ισορροπίας, το οποίο αποτελεί πλέον βασικό υλικό στα μεταπτυχιακά μαθήματα του αντικειμένου σε όλα τα πανεπιστήμια του κόσμου. Ο επιστήμονας δημιουργεί γνώση, αλλά και τη μεταδίδει άμεσα ή έμμεσα στις νέες γενιές (σκεφτείτε τη διάχυση και δημοκρατικοποίηση της γνώσης, που επιτυγχάνεται μέσω της δημοσίευσης ενός άρθρου ή ενός βιβλίου).

Οι έννοιες, στη δημιουργία των οποίων συνέβαλε, και ο τρόπος σκέψης του Χριστόφορου Πισσαρίδη ενσωματώθηκαν από τον ίδιο και από άλλους σε μοντέλα της οικονομικής

μεγέθυνσης και των πραγματικών οικονομικών κύκλων. Χρησιμοποιήθηκαν, επίσης, για να εξεταστεί η οικονομική πολιτική που αφορά στις πρόνοιες απόλυσης των εργαζομένων από τις επιχειρήσεις, των επιδομάτων ανεργίας από την κυβέρνηση, και άλλων φαινομένων.

Χαρακτηριστικό της έρευνας του Χριστόφορου Πισσαρίδη είναι η διαλογική σχέση που χρησιμοποιεί μεταξύ της επαγωγής και των μοντέλων, τα οποία ο ίδιος δημιουργεί, ακολουθώντας την απαγωγική πορεία. Τα νέα στοιχεία σχετικά με την κυκλικότητα της δημιουργίας και εξαφάνισης θέσεων εργασίας και η εμπειρική ανάλυσή τους από τους Αμερικανούς οικονομολόγους Steven J. Davies και John C. Haltiwanger, που παρουσιάστηκαν μεταξύ του 1990 και 1996, επηρέασαν τη θεωρητική δομή της νέας έκδοσης του βιβλίου του. Το γεγονός ότι πολλοί εργάτες αναζητούν μία καλύτερη θέση κατά τη διάρκεια μίας υποδεέστερης θέσης εργασίας και συμπράττουν, τελικά, με μία νέα επιχείρηση, χωρίς ενδιάμεση περίοδο ανεργίας, είναι ένα εμπειρικό φαινόμενο, το οποίο αναλύεται στο δεύτερο, *Review of Economic Studies*, άρθρο του 1994 και ενσωματώνεται στη δεύτερη έκδοση του βιβλίου του. Στη διάλεξη του προς τιμήν των μεγάλων οικονομολόγων Leon Walras και Arthur Lyon Bowley ("The Unemployment Volatility Puzzle: Is Wage Stickiness the Answer?", Centre for Economic Performance, London School of Economics, 18 November 2008), ο Χριστόφορος Πισσαρίδης ασχολείται με τη μεγάλη, εν σχέσει με τις προβλέψεις του υφιστάμενου μοντέλου, διακύμανση της ανεργίας και εισάγει μία τροποποίηση, η οποία φέρνει το υπόδειγμα αναζήτησης και σύμπραξης πιο κοντά στη πραγματικότητα. Η τροποποίηση που προτείνει διατηρεί μεν την ελαστικότητα των πραγματικών μισθών, που ο ίδιος πιστεύει ότι υπάρχει στις νέες θέσεις εργασίας, βασίζεται δε στην εισαγωγή ενός σταθερού κόστους στη διαδικασία σύναψης συμπράξεων.

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό της έρευνάς του είναι η αναγνώριση και εκτίμηση που επιδεικνύει στους επιστημονικούς του προγόνους. Οι σημειώσεις που παρουσιάζονται στο τέλος κάθε κεφαλαίου του βιβλίου του συνιστούν ουσιαστικές ανασκοπήσεις των σχετικών βιβλιογραφιών. Το άρθρο του με την Barbara Petrongolo ("Looking into the Black Box: A Survey of the Matching Function", *Journal of Economic Literature*, 2001) εντυπωσιάζει με την καθολικότητά του. Νέοι επιστήμονες και οι νέες γνώσεις και ιδέες τους σκαρφαλώνουν και στέκονται στους ώμους άλλων επιστημόνων, των οποίων τα ονόματα πολλοί δεν γνωρίζουν.

Η στάθμη του έργου του είναι υψηλή, αλλά και η ροή της νέας εργασίας του και οι αναφορές στην έρευνά του συνεχίζονται με, επίσης, υψηλούς ρυθμούς. Σε άρθρο, που μόλις τώρα δημοσιεύθηκε, ο Robert Shimer ("Convergence in Macroeconomics: The Labor Wedge", *American Economic*

Journal: Macroeconomics, January 2009), αναφερόμενος στη διάλεξη για τους Leon Walras και Arthur Lyon Bowley, γράφει:

Ο Πισσαρίδης ... βλέπει με σκεπτικισμό τις ενδείξεις για τη δυσκαμψία των ... πραγματικών μισθών.

Μία τέτοια δυσκαμψία θα εξηγούσε την κυκλικότητα μίας άλλης μεταβλητής με την οποία ο Shimer ασχολείται στο άρθρο του. Η γνώμη του Χριστόφορου Πισσαρίδη προφανώς προβληματίζει τον Shimer. Είναι σίγουρο ότι το έργο και οι απόψεις του Χριστόφορου Πισσαρίδη θα συνεχίσουν να ενδιαφέρουν και να απασχολούν επιφανείς ερευνητές. Πέρα από τα προαναφερθέντα θέματα, τα οποία συνδέονται με το μοντέλο αναζήτησης και σύμπραξης και αποτελούν τον κύριο κορμό της επιστημονικής συνεισφοράς του, ο Χριστόφορος Πισσαρίδης ασχολήθηκε και με πολλά άλλα προβλήματα της οικονομικής επιστήμης σε δεκάδες άρθρα. Μια από τις μελέτες του δημοσιεύθηκε στο Economic Journal του 1982 και σχετίζεται με τη διαμόρφωση των αποφάσεων συμμετοχής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, θέμα με το οποίο θα ασχοληθεί σε γενικότερες γραμμές στην αντιφώνησή του. Πριν κλείσω, θα αναφερθώ σύντομα σε βιογραφικά στοιχεία του τιμωμένου. Γεννήθηκε στη Λευκωσία το 1948 και σπούδασε στα πανεπιστήμια του Essex και του London School of Economics. Είναι Καθηγητής Οικονομικών στο London School of Economics και κάτοχος της Έδρας Norman Sosnow στα Οικονομικά. Από το 2009 ενεργεί ως Αντιπρόεδρος του European Economic Association, για να γίνει πρόεδρος το 2011. Είναι εκλεγμένο μέλος (Fellow) της Βρετανικής Ακαδημίας, του Econometric Society, του European Economic Association και του Society of Labor Economists. Είναι ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου του επιστημονικού περιοδικού *Economica*, το οποίο εκδίδεται από το London School of Economics, και είναι μέλος πολλών συντακτικών επιτροπών επιστημονικών περιοδικών. Είναι επιστημονικός συνεργάτης του Centre for Economic Policy Research και του Ινστιτούτου Έρευνας στα Οικονομικά της Αγοράς Εργασίας (IZA, Βόννη).

Το 2008, η Κύπρος του απένειμε το «Αριστείον» για τις Τέχνες, Λογοτεχνία και Επιστήμη.

Απόψε, βεβαίως, δεν τον τιμούμε για τις περίοπτες θέσεις που κατέχει σε διεθνείς οργανισμούς, ούτε, ακόμη, γιατί διετέλεσε μέλος της Προσωρινής Διοικούσας Επιτροπής του Πανεπιστημίου Κύπρου (για το οποίο είμαστε υπερήφανοι και ευγνώμονες). Μάλλον, τιμούμε τη δημιουργία και τη μετάδοση γνώσης, το κύριο μέλημα του σύγχρονου πανεπιστημιακού. Η διδασκαλία και η έρευνα αλληλοτροφοδοτούνται και, σχεδόν πάντα, ανθούν σε σύγχρονα, αυτόνομα, πανεπιστήμια, όπου η σκέψη μπορεί να ακμάσει και να πετάξει ελεύθερα.

Σας ευχαριστώ.